

Голові спеціалізованої вченої ради Д64.707.03
Національного університету цивільного захисту
України, заслуженому працівнику освіти,
д.держ.упр., професору С.М. Домбровській

ВІДГУК

офіційного опонента доктора наук з державного управління, доцента
Ортіної Ганни Володимирівни, в.о. декана факультету економіки та
бізнесу Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного на дисертаційну роботу Терещенко Діни
Акрамівни на тему: «Механізми державного регулювання розвитку
людського капіталу в Україні», поданої до захисту на здобуття
наукового ступеня доктора наук з державного управління за
спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження.

Серед Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, важливу
роль відведено таким аспектам, як: подолання бідності; забезпечення
здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому
віці; забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення
можливості навчання впродовж усього життя для всіх; сприяння
поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню,
повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх; створення стійкої
інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та
інноваціям; скорочення нерівності.

Всі зазначені вище аспекти мають безпосереднє відношення до
розвитку людського капіталу і вимагають відповідного державного
регулювання. На жаль, існуючі в Україні механізми державного регулювання

здебільшого стримують вирішення існуючих проблем у цій сфері суспільного розвитку.

Тому не випадково, що зазначені тенденції привертають увагу дослідників до розгляду проблематики людського капіталу, його природи, джерел формування, відтворення, раціонального використання, механізмів державного регулювання у сферах, пов'язаних із формуванням і розвитком людського капіталу.

Отже в сучасних умовах перед органами державної влади та органами місцевого самоврядування стоїть невідкладне завдання подальшого удосконалення державного регулювання розвитку людського капіталу в Україні з урахуванням існуючих напрацювань вчених та накопиченого міжнародного досвіду перетворень в цій сфері, що й обумовлює актуальність дисертаційного дослідження Терещенко Д.А., постановку мети роботи та завдань для її досягнення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Визначена автором мета дослідження зумовила структуру дисертаційної роботи, вибір загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Об'єкт та предмет дослідження сформульовані коректно та узгоджені з метою і завданнями наукового дослідження.

У вступі дисертантом обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, визначено стан її наукової розробленості, з'ясовано зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про їхню апробацію й оприлюднення, а також особистий внесок здобувача (с. 21-33).

У першому розділі – «Науково-теоретичні основи державного регулювання розвитку людського капіталу» здобувач розглянув сучасний стан наукових досліджень щодо сутності людського капіталу, як об'єкту

державного регулювання; виокремив та визначив сутність та зміст механізмів державного регулювання розвитку людського капіталу (с. 34-111). Перший розділ подано, як аналіз основних наукових публікацій за темою дисертаційної роботи з використанням вітчизняних та іноземних джерел, переважно за останній період.

У другому розділі дисертації – «Методологічні засади державного регулювання формування людського капіталу» (с. 114-174) дисертант охарактеризував методологічні підходи до теорії розвитку людського капіталу з урахуванням державно управлінського аспекту; проаналізував існуючі моделі державного регулювання розвитку людського капіталу в різних країнах; обґрунтував методологію оцінюванні результативності механізмів державного регулювання розвитку людського капіталу.

Третій розділ – «Сучасний стан та результативність механізмів державного регулювання розвитку людського капіталу в Україні» (с. 177-231) дисертант присвятив оцінці результативності механізмів державного регулювання розвитку людського капіталу в Україні; визначив особливості розвитку людського капіталу на глобальному та регіональному рівнях; проаналізував вплив людського капіталу на розвиток підприємництва в Україні.

У четвертому розділі дисертаційної роботи – «Проблеми та суперечності державного регулювання розвитку людського капіталу в Україні» (с. 234-295) автором визначено особливості реалізації державно-приватного партнерства, як інструменту вирішення проблем та суперечностей розвитку людського капіталу; проаналізовано вплив людського капіталу на розвиток підприємництва в Україні; охарактеризовано проблемні питання та суперечності формування та реалізації механізмів державного регулювання розвитку людського капіталу в Україні.

У п'ятому розділі – «Удосконалення державного регулювання розвитку людського капіталу в Україні» (с. 298-375) здобувачем обґрунтовано концептуальні засади стратегії державного регулювання розвитку людського

капіталу в Україні в умовах європейської інтеграції України; визначено напрями удосконалення державного регулювання стійкого розвитку територій, як необхідної передумова розвитку людського капіталу на регіональному рівні; запропоновано напрями удосконалення механізмів державного регулювання розвитку людського капіталу в Україні.

Наукова новизна одержаних в дисертаційній роботі Терещенко Д.А. результатів дослідження полягає у вирішенні актуальної наукової проблеми в галузі науки державного управління з теоретико-методологічного обґрунтування та розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів державного регулювання розвитку людського капіталу.

Серед найбільш значущих результатів дисертаційного дослідження, що мають наукову новизну, можна відзначити:

- запропоновано теоретико-методологічний підхід до формування концепції державного регулювання розвитку людського капіталу, який полягає в одночасному використанні системного, комплексного, ситуаційного, процесного, маркетингового та стейкхолдерського підходів, кожен з яких відрізняється власним набором структурних елементів, гармонійне поєднання яких дозволяє підвищити ефективність розробки та реалізації заходів державного впливу, а головною метою є формування комплексного механізму інноваційного впливу на якість людського капіталу за рахунок використання правового, організаційного, економічного та комунікативного механізмів державного регулювання;

- удосконалено теоретико-методологічні підходи щодо визначення напрямів удосконалення механізмів державного регулювання розвитку людського капіталу шляхом використання принципів, методів та інструментарію державного менеджменту, адміністративного реінжинірингу, маркетингу через: створення правових, організаційних, інституційних, економічних передумов для розвитку людських ресурсів, страхування від суспільних ризиків; забезпечення підвищення рівня зайнятості населення за рахунок підвищення конкурентоспроможності робочих місць, в тому числі

через самозайнятість і поширення гнучких її форм; забезпечення зростання ціни робочої сили за рахунок підвищення мінімального розміру заробітної плати у відповідності до стандартів країн ЄС; реформування системи розподілу доходів працівників для забезпечення соціальної справедливості в суспільстві шляхом зменшення розриву у доходах бідних і багатих верств населення за рахунок прогресивної шкали їх оподаткування та удосконалення системи соціальних пільг; забезпечення досягнення соціального узгодження, стабільного соціально-економічного зростання та розвитку; раціоналізація природокористування; розвиток ринку послуг по охороні здоров'я через зростання конкуренції в галузі; підвищення загальнонаціонального значення культурно-просвітницького розвитку населення, насамперед дітей та молоді через популяризацію осучаснених надбань історико-культурної спадщини України; організація і координація інституційних перетворень, трансформація відносин між суб'єктами і об'єктами системи державного регулювання розвитку людського капіталу;

– удосконалено науково-теоретичні підходи щодо перспектив розвитку та шляхів трансформації системи державного регулювання формування та розвитку людського капіталу в умовах європейської інтеграції України, що полягають у необхідності: законодавчих та нормативно-правових змін в цій сфері; впровадження інформаційно-комунікаційних технологій; техніко-технологічної модернізації сфери освіти та охорони здоров'я, залучення громадянського суспільства в процеси прийняття та реалізації важливих державно управлінських рішень різного рівня з метою посилення їх публічного характеру шляхом: структурної трансформації на користь сфер з найвищим рівнем капіталізації людського потенціалу; переходу до стратегій інвестування у самозростання людських активів; помірковане посилення висхідної трудової та соціальної мобільності населення; концептуальне оновлення освітньої системи та системи охорони здоров'я (розвиток Е-медицини); проведення політики інклюзивного розвитку;

– обґрунтовано теоретико-методологічних підходів щодо дослідження

державного регулювання розвитку людського капіталу на основі міждисциплінарному підході, що враховує об'єктивні закономірності та досягнення теорії публічного управління та адміністрування, філософії, психології, політології, економіки, соціології та інших наук про суспільство та людину, що вивчають об'єктивні закономірності розвитку природи, суспільства, держави, людини, що дозволило узагальнити, проаналізувати, розрахувати ефективність публічного управління в контексті необхідності досягнення відповідності механізмів державного регулювання розвитку людського капіталу об'єктивно існуючим суспільним відносинам.

Доведення багатьох концептуальних положень до рівня практичних пропозицій, а також довідки та акти впровадження результатів дисертаційного дослідження в діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування та в навчальний процес, підтверджують їх значущість та достовірність.

Наукові положення, розроблені дисертантом, базуються на використанні відповідної методології наукових досліджень та фундаментальних положень теорії державного управління, що забезпечило їх обґрунтованість та достовірність.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих наукових працях.

Результати дисертаційного дослідження автором оприлюднені на міжнародних наукових конгресах, науково-практичних конференціях, у вітчизняних і зарубіжному збірниках наукових праць. В опублікованих наукових публікаціях достатньо повно розкрито зміст усіх розділів рецензованої дисертації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 46 наукових працях, із них: 1 – одноосібна монографія; 3 – колективні монографії; 21 – статті у вітчизняних наукових фахових виданнях; 7 – статті у зарубіжних спеціалізованих наукових виданнях; 14 – тези доповідей на конференціях. Загальний обсяг публікацій автора

відповідно до теми дослідження становить 30,5 друк. арк.

Оцінка ідентичності змісту автореферату й основних положень дисертаційної роботи.

Автореферат дисертації та публікації автора достатньо повно відображають основні результати та висновки проведеного дисертаційного дослідження.

Порівняння тексту автореферату з текстом дисертації дозволяє дійти висновку про ідентичність основних положень дисертаційного дослідження та матеріалу, викладеного в авторефераті. Автореферат не містить інформації, яка відсутня в дисертації.

Практичне значення дисертаційної роботи.

Практичне значення отриманих результатів дисертаційного дослідження Терещенко Д.А. підтверджується довідками про їх впровадження у діяльність: Департаменту фінансів Харківської обласної державної адміністрації; Департаменту економіки та комунального майна Харківської міської ради; Зіньківської районної державної адміністрації Полтавської області; Департаменту у справах сім'ї, молоді та спорту виконкому Криворізької міської ради; Управління молоді та спорту виконавчого комітету Кременчуцької міської ради Полтавської області.

Теоретичні положення, отримані в дисертаційному дослідженні, використовувалися також у навчальному процесі Національного університету цивільного захисту України при викладанні навчальних дисциплін: «Публічне управління та адміністрування в економічній сфері» та «Методологія та організація наукових досліджень» за програмою підготовки магістрів за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Крім того, підготовлені дисертантом пропозиції можуть бути використані суб'єктами законодавчої ініціативи, органами виконавчої влади, вченими та викладачами наукових та навчальних закладів. Застосування в

практичній діяльності наукових положень дисертації сприятиме підвищенню ефективності та результативності державного регулювання розвитку людського капіталу в Україні.

Відповідність дисертації паспорту спеціальності.

Дисертація Терещенко Д.А. на тему: «Механізми державного регулювання розвитку людського капіталу в Україні» відповідає паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління, а саме наступним пунктам паспорта спеціальності:

- організаційний, правовий, ресурсний і інші види механізмів державного управління;
- цільові, функціональні, організаційні й інші складові механізмів державного управління на центральному, регіональному, галузевому рівнях, у різних сферах суспільного життя;
- механізми державного регулювання окремих галузей і сфер суспільного життя та їх удосконалення.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертаційної роботи.

Не зважаючи на те, що дисертаційне дослідження Терещенко Д.А. на тему: «Механізми державного регулювання розвитку людського капіталу в Україні» виконане на достатньо високому теоретико-методологічному рівні, мають місце окремі дискусійні положення, зауваження та побажання.

1. В розділі 2 дисертації здобувач слушно звертається до розгляду методологічних засад державного регулювання формування людського капіталу, що чітко відповідає назві розділу, однак, окрім розгляду саме методологічних аспектів проблематики дослідження, знову звертається до розгляду сутності та змісту поняття «людський капітал» (с. 114-125), що вже було зроблено ним в першому розділі роботи.

2. В третьому аналітичному розділі дисертаційної роботи автор слушно

звертається до аналізу рівня розвитку людського капіталу в Україні та світі за допомогою Індексу людського капіталу Всесвітнього економічного форуму (с. 194-196). Не зовсім доречним є звернення до аналізу зазначеного індексу ще й у проєктному підрозділі 5.3 дисертації (с. 347-348).

3. В підрозділі 3.2 дисертації «Оцінка результативності механізмів державного регулювання розвитку людського капіталу в Україні» дисертант слушно наводить статистичну інформацію щодо обсягів державного фінансування розвитку людського капіталу за період 2014-2019 рр. за такими сферами, як освіта, охорона здоров'я, духовний та фізичний розвиток (табл. 3.13). Однак це не вичерпний перелік тих сфер, які мають безпосереднє відношення до розвитку людського капіталу в Україні і які потребують не меншої бюджетної підтримки, ніж освіта, охорона здоров'я, духовний та фізичний розвиток.

4. В підрозділі 4.3. дисертаційної роботи «Проблеми та суперечності формування та реалізації механізмів державного регулювання розвитку людського капіталу» (с. 277-295), здобувач слушно розглядає проблеми та суперечності формування та реалізації правового, організаційного та комунікативного механізмів державного регулювання розвитку людського капіталу. А ось визначенню проблем та суперечностей формування та реалізації ще одного визначеного ним в роботі – економічного механізму державного регулювання розвитку людського капіталу не приділяє належної уваги.

5. Для кращого розуміння ступеню опублікування дисертантом результатів дисертаційного дослідження за розділами в монографіях, статтях та тезах, доцільно було б в кінці кожного розділу роботи вказати, в яких саме публікаціях автора (за номером в списку використаних джерел) висвітлені основні наукові результати, представлені в кожному з розділів дисертації.

Разом з тим, вказані зауваження та побажання не знижують загальної науково-практичної цінності дисертації і не впливають на позитивну оцінку наукового дослідження Д.А. Терещенко.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Терещенко Д.А. на тему: «Механізми державного регулювання розвитку людського капіталу в Україні» виконана на достатньо високому рівні, має наукову і практичну цінність, є завершеною науковою працею, в якій отримані науково-обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують актуальну наукову проблему в галузі науки державного управління з теоретико-методологічного обґрунтування та розробки практичних рекомендацій щодо напрямів удосконалення механізмів державного регулювання розвитку людського капіталу в Україні. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації є результатом проведених досліджень, що знайшли відображення у дисертаційній роботі та є значущими для науки державного управління.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості наукової та практичної цінності здобутих результатів дисертація на тему: «Механізми державного регулювання розвитку людського капіталу в Україні» відповідає вимогам МОН України та пп. 10, 12-14 «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор – Терещенко Діна Акрамівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент

В.о. декана факультету Економіки та бізнесу
Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного
доктор наук державного управління, доцент

Г.В. Ортіна

Підпис засвідчує

Начальник відділу кадрів Таврійського державного
агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного (м. Мелітополь)

А.В. Терещенко